

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม ต่อการยอมรับตนเองของเด็กกำพร้า โดยมีสมมติฐานในการวิจัย คือ

1. เด็กกำพร้าที่เข้าร่วมกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา จะมีคะแนนการยอมรับตนเอง หลังการเข้ากลุ่ม สูงกว่าคะแนนการยอมรับตนเองก่อนการเข้ากลุ่ม
2. เด็กกำพร้าที่เข้าร่วมกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา จะมีคะแนนการยอมรับตนเอง หลังการเข้ากลุ่ม สูงกว่าเด็กกำพร้าที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิจัยว่า เด็กกำพร้าที่เข้าร่วมกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา มีคะแนนการยอมรับตนเองหลังการเข้าร่วมกลุ่ม สูงกว่า ก่อนการเข้าร่วมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 1

และตารางที่ 1 เช่นกัน ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า เด็กกำพร้าที่เข้าร่วมกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา มีคะแนนจากแบบวัดการยอมรับตนเองสูงกว่าเด็กกำพร้าที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 2

การที่กลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา สามารถเพิ่มการยอมรับตนเองของเด็กกำพร้าได้นั้น น่าจะเป็นผลเนื่องมาจาก พัฒนาการของกระแสกลุ่ม ที่เริ่มต้นจากการไม่ยอมรับตนเองของเด็กกำพร้าที่เข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งสามารถสังเกตได้จาก ท่าทีและคำพูดของสมาชิก ดังนี้ สมาชิกจะมีท่าทีระมัดระวังตัว เวลาพูดจะก้มหน้าไม่สบตากับคู่สนทนา พูดเสียงเบา (Sheerer, 1949 ; Berger, 1951) และมีคำกล่าวถึงตัวเองว่า "หนูรู้สึกตัวเองแปลกประหลาดไม่เหมือนใครใคร ๆ เค้าก็มีพ่อแม่แต่เราไม่มี" "ไม่ค่อยกล้าพูดกับคนอื่น กลัวเค้าดูขงขิงก็ไม่ใช่" "เด็กในสถานสงเคราะห์กับเด็กที่มีพ่อแม่ต่างกันนะ" "เท่าที่เจอคนจะมองไม่ดีใช้มัย รู้สึกคนมองไม่ดีแล้ว เราก็อยู่อย่างไม่กล้ายอมรับตัวเอง"

การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิก ที่เข้าร่วมกลุ่มเกิดการยอมรับตนเองเพิ่มมากขึ้น โดยเริ่มจากการคัดเลือกสมาชิกเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งจะคัดเลือกให้ได้สมาชิกที่มีปัญหาาร่วมกัน หรือประสบการณ์ของปัญหาที่เหมือนกัน คือ สมาชิกที่มีการยอมรับตนเองต่ำ (Hibbard et al, 1992 ; Milner and Robertson, 1990 ; Melaren and Brown, 1989) และมีสภาพความเป็นอยู่ที่เหมือนกัน คือ เป็นเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์

ดังคำกล่าวที่ว่า "สิ่งที่ประทับใจก็คือ มีอะไรที่เหมือน ๆ กัน" "ก็คิดว่าเราคงไม่แยะคนเดียว คนอื่นเค้าก็มีปัญหาเหมือนกับเรา" "รู้สึกถึงปัญหาของคนอื่นแล้วรู้สึกว่า ปัญหาอาจแตกต่างกันบ้าง แต่ว่าทุกคนก็มีปัญหา" และ "มีความรู้สึกว่าคนอื่นก็คล้าย ๆ กับเรา" เมื่อสมาชิกรู้สึกว่าตนเองว่าตนเองมีปัญหาก็เหมือนกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ก็จะมีรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและเป็นการเพิ่มความพร้อมของสมาชิกในการร่วมกลุ่ม (Ohlson et al, 1988)

ผู้นำกลุ่มเอื้ออำนวยให้สมาชิกเปิดเผยตนเองในกลุ่ม เพราะการเปิดเผยเป็นสิ่งสำคัญที่จะได้รับความช่วยเหลือ และเมื่อทุกคนมีความตั้งใจที่จะอภิปรายปัญหาของตนเองอย่างเปิดเผยต่างคนต่างก็สามารถพูดอย่างเปิดเผย ทุกคนในกลุ่มก็จะเริ่มรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับ ดังเช่น "ก็คุยได้เต็มที่ อยากจะพูดอะไรก็พูดออกมา คือเราจะแสดงอะไรก็แสดงออกมา ไม่เหมือนกับในชั้นเรียนนี่คนเยอะ เรายังไม่กล้า ต้องรอให้ถึงคิวเราก่อน ทั้ง ๆ ที่เราไม่พร้อมแต่เราก็ต้องออกไปรายงานหน้าชั้น แต่นี่รู้สึกแบบ เราพร้อมเมื่อไหร่เราพูดนะ จะพูดอะไรก็พูดออกไปเลย เป็นกันเอง" หรือ "ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง ความรู้สึกไม่เหมือนที่โรงเรียน ต้องเรียงคิวเวลาออกไปพูดหน้าชั้น เรากลัว เราสั้น พอมาถึงนี่แล้ว ไม่ต้องเรียงคิว ใครพร้อมก็พูดก่อน อยากให้ที่โรงเรียนเป็นแบบนี้ล่ะ มีอิสระ ไม่ต้องมีหมายเลข" และ "ได้พูดความในใจที่อยากพูดแต่ว่ายังไม่มีโอกาสได้พูดกับใคร" และขณะที่สมาชิกในกลุ่มต่างได้รับฟังซึ่งกันและกันนั้น เขาจะพบว่าเพื่อนสมาชิกของเขา ก็มีปัญหาที่ยากแก่การแก้ไขเช่นเดียวกับปัญหาของตนเช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เขาไม่ยอมพ่ายแพ้ต่อปัญหาต่าง ๆ และลงมือจัดการกับปัญหาให้ลุกล้างไป จึงทำให้ไปสู่การรับผิดชอบต่อตนเองและเกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลง (Ohlson et al, 1988) ดังตัวอย่างคำสนทนาในกลุ่ม คือ

ดาว : เปรียบตัวเองเหมือนกับเงิน ทุก ๆ คนต้องการเงิน เงินก็เป็นที่ต้องการ

ผู้นำกลุ่ม : อยากให้เป็นที่ต้องการ

(ผู้นำกลุ่มสะท้อนความรู้สึก เพื่อให้สมาชิกตระหนักถึงสิ่งที่เป็นปัญหาของตน)

ดาว : อยากให้เป็นที่ยอมรับ คือไม่รู้สึกนะ คือมีเพื่อนคนหนึ่งที่โรงเรียน เค้าจะคอยมองดาวอย่างดูถูกขังใจก็ไม่รู้ พอตอนเข้าไปยืนเข้าแถวใกล้ ๆ เค้า เค้าก็จะมองตั้งแต่หัวจรดเท้า หนูไม่เข้าใจว่า ทำไมเพื่อนเค้าต้องมองหนูอย่างนี้ด้วย (สะอื้น)

ผู้นำกลุ่ม : ดาวรู้สึกสะเทือนใจที่...

ดาว : หนูไม่รู้จะพูดยังไงนะ (เงิบ) มันอึดอัด คือพยายามไม่เข้าไปยุ่งกับเค้า
แต่ที่เราไม่ยุ่ง เค้าก็อยากยุ่ง เค้าก็จะคอยมาตามอยู่เรื่อย เมื่อวานนี้ก็
เจอ เค้าก็มอง มองเราแต่งตัวแบบนี้ มองตั้งแต่หัวจรดเท้า

ผู้นำกลุ่ม : ทางที่ดาวทำอยู่คือหนี

ดาว : (เสียงสะท้อน) ใช่ค่ะ

ผู้นำกลุ่ม : แล้วการที่เราทำอย่างนี้ ตัวเราเป็นอย่างไรคะ

(ผู้นำกลุ่ม เอื้ออำนวย ให้สมาชิก ได้สำรวจตัวเองถึงปัญหาที่ตัวเขาประสบอยู่ เพื่อค้นหาความรู้สึก
ของผู้รับการปรึกษา อันจะนำไปสู่วิถีทางในการแก้ไขปัญหาคต่อไป)

ดาว : ถ้าวันไหนไม่เจอก็แล้วไป แต่ถ้าเจอเมื่อไหร่ก็...

ปู : คืออยากจะแนะนำว่า คิดคิดว่าสังคมต่อไปข้างหน้าต้องมีคนอย่างนี้ ก็ต้องมี
คนชอบเรามั่ง ไม่ชอบเรามั่ง ขนาดที่นี้สังคมอย่างนี้ ยังไม่ค่อยกว้าง
เท่าไร มองไปข้างหน้าสังคมเราต้องกว้างกว่านี้ คงต้องมีคนอย่างนี้
ดาวต้องทำใจ

ดาว : ใช่ค่ะ

ปู : คือสังคมเรากว้าง มันต้องมีคนชอบเรามั่งไม่ชอบเรามั่ง เป็นธรรมดา

ผู้นำกลุ่ม : ดาวลองนึกดูสิคะ นอกจากเพื่อนคนนี้แล้ว เพื่อนคนอื่น ๆ ที่โรงเรียน
ของเราเป็นอย่างไรบ้าง

ดาว : ความจริงเพื่อนที่ห้องเดียวกันก็ไม่ค่อยเท่าไร เค้าก็ติดกับเรา แต่คนนี้ได้
อยู่ต่างห้อง ก็มีคนเดียวคนเดียวแหละที่เค้ามองดาวอย่างดูถูก

ผู้นำกลุ่ม : เพื่อนเพียงคนเดียว จากเพื่อนทั้งหมดของดาว ที่มองดาวอย่างดูถูก

ดาว : อืม! ใช่ค่ะ ที่พูดก็ถูก สังคมมันกว้าง จะให้ทุกคนมาชอบเราได้ยังไง
ก็ต้องมีคนชอบเรามั่งไม่ชอบเรามั่ง ถ้ามีแต่สนใจคนที่ไม่ชอบเราก็อึดอัด
ใจตายเลย ไม่ต้องทำอะไรกัน ความจริง คนที่โรงเรียนที่ชอบดาวก็ต้อง
เยอะ (ถอนหายใจเอือกใหญ่) ใช่แล้วค่ะ

(ผู้นำกลุ่มทำให้สมาชิกเกิดการตระหนักว่า ไม่มีความจำเป็นที่บุคคลจะต้องได้รับความรักและการ
ยอมรับจากทุกคน อันเป็นหลักการของความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลข้อที่ 1 ตามทฤษฎี RET ของ
Ellis)

ปู : ชอบเพลงช่างมันฉันไม่แคร์ แต่ไม่ชอบตรงชื่อเพลงที่บอกว่า ฉันไม่แคร์

ผู้นำกลุ่ม : จริง ๆ แล้วฉันแคร์

ปู : ค่ะ อยู่ในสังคมมันต้องแคร์ (เสียงเครือและร้องไห้) คือเราไม่เข้าใจตัวเองหรือสับสนในบางครั้ง คือเพลงท่อนสุดท้ายที่บอกว่า บางครั้งเราสับสน ไม่มีแม้แต่คนเข้าใจ อย่างนี้

ผู้นำกลุ่ม : พอจะยกตัวอย่าง เหตุการณ์ที่ทำให้เรารู้สึกอย่างนี้ได้ไหมคะ

ปู : ตอนเลือกแผนการเรียน คือมองไปข้างหน้าก็มองไม่เห็นจุดหมายที่เราจะไปยืนอยู่ มองไปข้างหลังก็ (หัวเราะ) ก็ยัง บางครั้งก็รู้สึกแบบท้อแท้ รู้สึกที่ผ่านมา อดีตเราไม่ทำอะไรอย่างนี้ ก็อาจเป็นเพราะว่านึกเสียดายอดีตนะค่ะ

ผู้นำกลุ่ม : ตอนนี้เป็นอย่างไรคะ

(ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกตระหนักถึง ความรู้สึกของตนเองที่เป็นปัจจุบัน (here and now) แทนที่ความรู้สึกที่เป็นอดีต)

ปู : ตอนนี่ก็รู้สึกว่า เป็นเพราะเราเป็นเด็กกำพร้าทำให้เราขาดโอกาส ถ้าเรามีพ่อแม่พร้อมเราก็คงไม่เป็นแบบนี้ (ร้องไห้)

ผู้นำกลุ่ม : ปูไม่อยากเป็นเด็กกำพร้าแต่ความจริงปูเป็น...

ปู : เด็กกำพร้า

ผู้นำกลุ่ม : เห็นความแตกต่างมั๊ยคะ

ปู : ค่ะ ปูอยากเป็นในสิ่งที่เป็นไปได้ (ก้มหน้า)

นิต : ความจริงนิตว่าเราเป็นอย่างนี้ที่คิดนะปู เพราะที่โรงเรียนนิต อาจารย์และเพื่อน ๆ ทุกคนก็รู้ว่านิตเป็นเด็กกำพร้าและอยู่ที่บ้านราช แต่เค้าก็ไม่ว่าอะไร คอยช่วยเหลือทุกอย่าง มีทุนอะไรก็คอยบอก นิตว่าถ้านิตไม่ได้เป็นแบบนี้ก็คงไม่ได้หรอก

ดาว : เราก็คงต้องขยันเรียนให้มากเพื่ออนาคตของเราเอง

เจี๊ยบ : อย่างนี้ที่คิดนะ มีเพื่อนเยอะแยะ

ปู : (ยิ้ม) ใช่ ไม่งั้นก็คงไม่ได้รู้จักกับพี่ไอ้ และเพื่อน ๆ ในกลุ่มนี้สินะ จะขอตั้งใจไว้ว่า จะทำวันนี้ให้ดีที่สุด

ผู้นำกลุ่ม : ยินดีด้วยค่ะ และจะคอยเอาใจช่วย

(ผู้นำกลุ่มทำให้สมาชิก เกิดการตระหนักถึง ปัญหาความไม่ลงรอยภายในตนเอง ของสมาชิกที่เกิดขึ้นเนื่องจาก ความไม่สอดคล้องกันระหว่าง - ตนนตามความคาดหวัง กับตนนตามความเป็นจริง ตามทฤษฎีการปรึกษาเชิงจิตวิทยาที่ผู้รับการปรึกษาเป็นศูนย์กลาง ของ Rogers)

น้อง : ชอบเพลง "คาใจ" ชอบเพลงนี้ก็เพราะว่า คล้ายกับแบบว่า เราอยากพูดอะไรแบบนี้ แบบมีอะไรอยากจะทำ อยากจะ ยังไงล่ะ พูดออกมา เยอะ ๆ แต่มันก็พูดไม่ออก

สาย : คาใจ (ฮา)

ผู้นำกลุ่ม : น้องมีเรื่องคาใจกับใครที่อยู่ตรงนี้บ้างหรือเปล่าคะ

น้อง : ก็มีบ้าง แต่

ผู้นำกลุ่ม : เป็นอย่างไรคะ

น้อง : คนอื่นแบบว่ายังงั้นละ เรา คล้าย ๆ เราพูดกับเค้า แบบเราทะเลาะกัน อยากจะพูดออกไปแต่มันพูดไม่ออก อยากจะทำอะไรแบบนี้ ก็กลัวรู้สึกกลัว

ผู้นำกลุ่ม : น้องรู้สึกกลัว

(ผู้นำกลุ่มค้นหาความรู้สึกของผู้รับการปรึกษา เพื่อหาความรู้สึกที่เป็นปัญหาที่แท้จริงของเขา)

น้อง : กลัว คือแบบยังงั้นละ ถ้าทะเลาะกันก็กลัวสู้ไม่ไหวเพราะเค้าตัวใหญ่กว่า

ผู้นำกลุ่ม : กลัวถ้าจะทะเลาะกัน

น้อง : ก็...

ต่าย : เรื่องเมื่อ เข้านี้หรือเปล่า ที่ไม่กล้าพูดต้องตะโกนลงแม่น้ำ พูดไปเลยน้อง

น้อง : เค้าจะพูด แต่ว่ายังงั้นละ ชอบแก้งคนอื่นแบบนี้ แบบพูดอะไร แบบมันไม่บางคนเค้าก็ไม่ชอบ ชอบพูดแบบไม่ถูกใจ เค้าก็อยากพูดบ้าง ชอบว่าอยากด่า

ปู : เช่นอะไร ยกคำพูดหรือเหตุการณ์ เพราะแบบนี้ไม่รู้แบบไหน (หัวเราะ)

น้อง : เช่นบอกว่าอะไรล่ะ...

ต่าย : อ้อ! เรื่องแก้วเหวอ

น้อง : เออ! ไม่ชอบ

ผู้นำกลุ่ม : น้องจะใช้เวลาและโอกาสที่มีอยู่ตรงนี้ พูดกับต่ายโดยตรงมั้ยคะว่า คำพูดของต่ายก่อให้เกิดผลยังไงกับเรา

น้อง : ตอนที่ถ่ายบอก น้อง!จัดการ ไม่ชอบเสียงตะคอก ตอนนั้นรู้สึกโมโหมาก
 อยากจะพูดอยากจะด่า แต่มันพูดไม่ออก คือเค้าเป็นคน ไม่ค่อยกล้าพูด
 ได้แต่เก็บไว้ ทนไว้

ผู้นำกลุ่ม : พอพูดแล้วเป็นอย่างไรคะ

น้อง : ตีคะ โลงไปตั้งเยอะ รู้สึกว่าตัวเองมีความกล้ามากขึ้น ตีคะ

ถ่าย : พูดออกมาได้ดี ก็ได้รู้ว่า เพื่อนไม่ชอบให้พูดยังไง ต่อไปก็จะได้ไม่ทำอีก

(ผู้นำกลุ่ม เอื้ออำนวยให้สมาชิกได้มีการสื่อสารต่อกันโดยตรง เพื่อคลี่คลายสิ่งที่เป็นปัญหาในจิตใจ)

สมาชิกของกลุ่มได้มีโอกาสได้รับข้อมูลย้อนกลับจากกลุ่มเพื่อน ได้สำรวจตัวเองระหว่างการสนทนา หรือฟังเรื่องราวต่าง ๆ ภายในกลุ่มจนเกิดการยอมรับตนเองได้ในที่สุด (DeIman 1963 quoted in Ohlsen 1970) เช่น "รู้สึกอยากแสดงออกเวลาเค้ามีกิจกรรมหรืออะไร
 อยากแสดงออกแต่เราไม่กล้า คือเรากล้าอยู่ในใจ แต่เราไม่แสดงออกมากคือใจจริงแล้วอยาก
 แสดงออกแต่เราไม่กล้าแสดงออก ทั้งที่เราอยากทำแต่เราไม่กล้า" "ไม่รู้เราเป็นคนไม่ค่อยกล้า
 แบบไม่ค่อยอยาก แต่ถ้าจะให้ตาต่อตาฟันต่อฟันคงไม่ไหว แบบไม่กล้าใครตีก็จะตีตอบแต่ถ้าใครไม่
 ตีก็จะเฉย ๆ " "เฮเป็นคนน่ารักอยู่แล้ว แต่ขอให้เข้มแข็งมากกว่านี้ (ร้องเพลง) ขออย่า
 ยอมแพ้อย่าอ่อนแอ แม้จะร้องให้... ไม่ต้องสนใจว่าใครจะมองเราอย่างไร ขอให้อดทน "
 การเรียนรู้จากข้อมูลย้อนกลับจากเพื่อน ๆ ทำให้สมาชิกเกิดการยอมรับตนเอง "ไม่เคยรู้เลยว่า
 ตัวเองรู้สึกกลับสน ไม่นั่นใจ ตอนนี้ชัดเจนขึ้น เข้าใจตัวเองขึ้นบ้าง " "รู้สึกที่เราเข้มแข็งขึ้น
 รู้สึกว่ามันแกร่งขึ้น กล้าที่จะก้าวไปข้างหน้ามากขึ้น" "คิดว่าทางออกของเราดีแล้ว สำหรับ
 ตัวเองค่ะ" นอกจากนี้ยังได้แนวความคิดสำหรับปฏิบัติตนจากเพื่อนสมาชิก "ได้ความคิดจากพี่
 ตาวว่าถ้าเกิดนึกเรียนถึงระดับพี่ตาวอยู่นี้ คิดว่าถ้าเกิดกับเรา เรารู้แล้วเรามีพื้นฐานมาแล้วอะไร
 อย่างนี้ ถ้าเราเจอปัญหาตรงนั้น เราคิดว่าเรากล้ากล้ารับปัญหานั้น เราคงไม่หนักใจเท่าไร"
 และ "เกิดประสบการณ์ในอนาคตข้างหน้า ...จะได้แก้ปัญหายังไง ถ้าเจอประสบการณ์แบบพี่
 ตาวอย่างนี้ ที่โดนเพื่อนว่า เราจะรู้จะทำอย่างไร หรือจะตอบยังไงกับเพื่อน"

กลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อการยอมรับตนเองของเด็กกำพร้านี้ผู้นำกลุ่มได้สอบถาม
 ความสมัครใจของสมาชิกเพื่อรับสมัครบุคคลที่สมัครใจในการเข้าร่วมกลุ่ม โดยมีเวลาพบกันจำนวน
 10 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง เป็นเวลาต่อเนื่องสัปดาห์ละ 2 ครั้ง กลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิก 8
 คน และผู้นำกลุ่ม 1 คน ทุกครั้งจะมีสมาชิกมาครบตามจำนวน เนื่องจากสมาชิกพักอยู่ในสถานที่

ซึ่งผู้นำกลุ่มนัดพบกับสมาชิก แต่จำนวนสมาชิกและระยะเวลาในการเข้าร่วมกลุ่มอาจสลับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของสภาพของสมาชิก (Ohlson et al, 1988)

องค์ประกอบทั้งหลายประการดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม สามารถเพิ่มการยอมรับตนเองของเด็กกำพร้าได้ ดังคำพูดของสมาชิกในกลุ่ม เช่น

นิต "นิตเข้าร่วมกลุ่มนี้ก็รู้จักตนเอง ยอมรับตนเองและรู้จักกับเพื่อน ๆ มากขึ้น จริง ๆ แล้วไม่เคยมีโอกาสนี้จะมานั่งคุยกัน... ครั้งนี้คงเป็นครั้งแรกมังคะ"

ปู "ตัว自己有จุดหมายในการมาเข้าร่วมกลุ่มคือ การรู้จัก และยอมรับตัวเองซึ่งก็ได้แล้ว....ก็นับว่าเป็นโอกาสที่ดี"

ดาว "ก็ยอมรับตัวเองได้มากขึ้น การมาเข้ากลุ่มสอนอะไรดาวหลาย ๆ อย่าง ซึ่งหากดาวไม่มาเข้ากลุ่มอาจจะไม่รู้"

เจียบ "ก็ได้ค่ะ ก็อย่างที่บอก ต้องการมากกลุ่มเพื่อรู้จักเพื่อน ๆ ให้มากขึ้น และรู้จักตัวเองยอมรับตัวเอง ก็ได้"

ซึ่งผลของการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Capland (1975) ควินแนน และ ฟูลด์ (1970) ยัง และ ยาคอบสัน (1970) เทรปป์ และ ฟรีด (1972) นิตยา เชียงทอง (2526) และ นริศ มณีขาว (2529) ที่พบว่ากลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา สามารถเพิ่มการยอมรับตนเองของสมาชิกผู้เข้าร่วมกลุ่มได้

โดยสรุปจากผลของการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม เป็นกระบวนการที่สามารถใช้ เพื่อเพิ่มการยอมรับตนเองของเด็กกำพร้าได้จริง